

Co s českou vědou? Hledejme nové molekuly, nikoliv rychlé peníze.

30.9.2011 ceskapozice.cz str. 0 Věda a vzdělávání

Václav Hořejší Akademie věd ČR

Co je příčinou malého počtu žádostí českých vědců o dotace z grantů EU? Názor profesora Václava Hořejšího, ředitele **Ústavu molekulární genetiky Akademie věd ČR**.

Před dvěma týdny se v příloze Lidových novin Orientace profesor Zdeněk Strakoš z matematicko-fyzikální fakulty UK pozastavoval nad tím, proč tak málo Čechů dosáhne na stamiliony z grantů Evropské unie, jež pravidelně udílí Evropská výzkumná rada (ERC). Za hlavní důvod považuje, že "... naše výzkumná pracoviště až na pár výjimek nevytvářejí prostředí, které přeje podávání žádostí a řešení výzkumných projektů". Nejdůležitější pasáže z eseje jsme rozebírali v článku Strakošův manifest. Proč se čeští vědci nenatahují po grantech EU?

O názor na nedostatečné zapojení Čechů do grantů Evropské výzkumné rady požádala ČESKÁ POZICE ředitele **Ústavu molekulární genetiky Akademie věd ČR** Václava Hořejšího. Stejně jako Strakoš je i Hořejší členem jednoho z panelů ERC hodnotících projekty (konkrétně panelu LS6 - Imunologie a mikrobiologie). Odsouzení k nezdaru

Důvodem malého počtu českých žádostí do programu ERC je podle mě prostě to, že alespoň v oborech, které jsou mi dobře známy - molekulární a buněčná biologie, biomedicínské obory -, prakticky žádný český badatel nemá reálnou šanci uspět.

Přínejmenším v případě "pokročilých" grantů určených pro vyzrálé badatele. Tyto granty dostávají totiž jen ty největší vědecké hvězdy; dokonce i ti, kteří ve 2. kole hodnocení vypadnou, jsou opravdu skvělí. U startovacích grantů pro mladé badatele by šance mohla být trochu lepší, ale i tam je problém podobný (několik kvalitních mladých z mého okolí to zkusilo a neuspěli).

Problém je, že ve zmíněných finančně náročných experimentálních oborech základního výzkumu jsme stále hodně pozadu. Ono není divu: podmínky (a to ještě jenom někde!) začaly být v Česku jakž takž dobré teprve zhruba před pěti až šesti lety, jenže v posledních dvou až třech letech se zase začaly zhoršovat... Aplikovaný výzkum...

Mohlo by se zdát, že Česká republika věnuje na výzkum a vývoj poměrně hodně peněz. To je pravda jen zčásti. Od roku 2000 do roku 2007 jsem měl v tomto ohledu pro politiky převážně slova chvály. Prostředky věnované na podporu výzkumu se každým rokem znatelně zvyšovaly, byly vypisovány programy dlouhodobě podporující kvalitní vědu, vědci začali být konečně poměrně slušně placeni. Podmínky alespoň v některých našich laboratořích začaly být víceméně srovnatelné se "západními".

Bohužel stále více se prosazuje krátkozraká orientace na firemní průmyslový vývoj a inovace. V posledních letech se však bohužel stále více prosazuje krátkozraká orientace na údajně ekonomicky efektivní "aplikovaný výzkum", což je ve skutečnosti firemní průmyslový vývoj a inovace. Jsem hluboce přesvědčen, že zaměření státní podpory na vývoj produktů s rychlou komerční návratností a na podporu průmyslových "inovací", je zcela chybné. (Upozorňuji, že nejsem nepřítelem smysluplného aplikovaného výzkumu nebo využívání výsledků základního výzkumu v praxi; naopak, se spoluprací s komerčními biotechnologickými firmami mám bohaté zkušenosti.)

Jako "vývoj" a zvláště "inovace", může totiž firma (nebo s ní spolupracující výzkumné pracoviště) vykazovat skoro cokoli - s trochou nadsázky můžeme říci, že takovou inovací, na kterou může firma úspěšně žádat o padesátiprocentní státní podporu, je přechod od výroby bílých ponožek na proužkované, nebo od výroby bílého jogurtu k ovocnému. S trochou obratnosti se jako náklady na vývoj dají vykazovat i výdaje na některé technologicky náročnější části výroby (například kontrola kvality pomocí složitých a drahých přístrojů)... versus základní výzkum

Takový "příspěvek na inovace" z veřejných peněz se samozřejmě velice hodí, a mnozí to budou jistě považovat za mnohem užitečnější využití peněz daňových poplatníků než zkoumání vlastností nějakých podivných genů, enzymů a buněk v ústavech **Akademie věd** nebo na fakultách.

Ze základního výzkumu na světové úrovni se ekonomicky výnosné aplikace a spin-off firmy vylíhnou spontánně. Na základě mnohaletých zkušeností však moc dobře vím, že ty komerčně nejúspěšnější produkty pocházely z hodně originálního základního výzkumu (kdy jsme například jako první na světě objevili nějakou novou zajímavou molekulu), a nikoli z přístupu ? la "udělat něco, co už se dělá jinde, jen trochu lépe, trochu levněji". Nejlepším příkladem jsou světově významné léky z laboratoře **Antonína Holého**, které začínaly před třiceti čtyřiceti lety jako typický základní výzkum.

Jsem proto přesvědčen, že veřejné prostředky se nejlépe využijí, budou-li investovány do skutečně špičkového základního výzkumu, zvláště v některých fyzikálních, chemických a biologických oborech. Ze špičkového základního výzkumu na světové úrovni se potom potenciálně ekonomicky výnosné aplikace a spin-off firmy, které je dotáhnou ke komerčnímu využití, vylíhnou spontánně, samy od sebe. Tak, jak se to děje všude na světě. Vrátila se 80. léta?

V poslední době zažívám opět jakýsi pocit déj? vu: koncem 80. let jsme zakoušeli také velký tlak na "aplikované výsledky"; tehdejší Státní komise pro vědecko-technický a investiční rozvoj (SKVTIR) používala prakticky stejné argumenty a jazyk, jako dnes Svaz průmyslu a dopravy, Hospodářská komora či **Rada pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI)**. Mnozí z nás měli desítky patentových přihlášek a získávali tak chválu "těch nahoře", i když oni i my jsme věděli, že je to nesmysl. Mám dojem, že někteří z tehdejších úředníků SKVTIR jsou zpět...

Mají-li být snahy o povznesení českého výzkumu míněny opravdu vážně, hlavní snahou příslušných orgánů státu, tedy především Rady pro výzkum a vývoj, ministerstva školství a **Akademie věd**, by mělo být opravdu intenzivně a účinně tlačit na podstatné zlepšování úrovně českého základního výzkumu, který na špičkové světové úrovni rozhodně není (samozřejmě čest ojedinělým výjimkám). Úroveň české vědy se zlepšuje zlepšuje, jenže jen volným krokem, zatímco světová špička kupředu pádí naplno, takže rozdíl bohužel zůstává stále značný.

URL | <http://www.ceskapozice.cz/domov/veda-v...jme-nove-molekuly-nikoliv-rychle-penize>